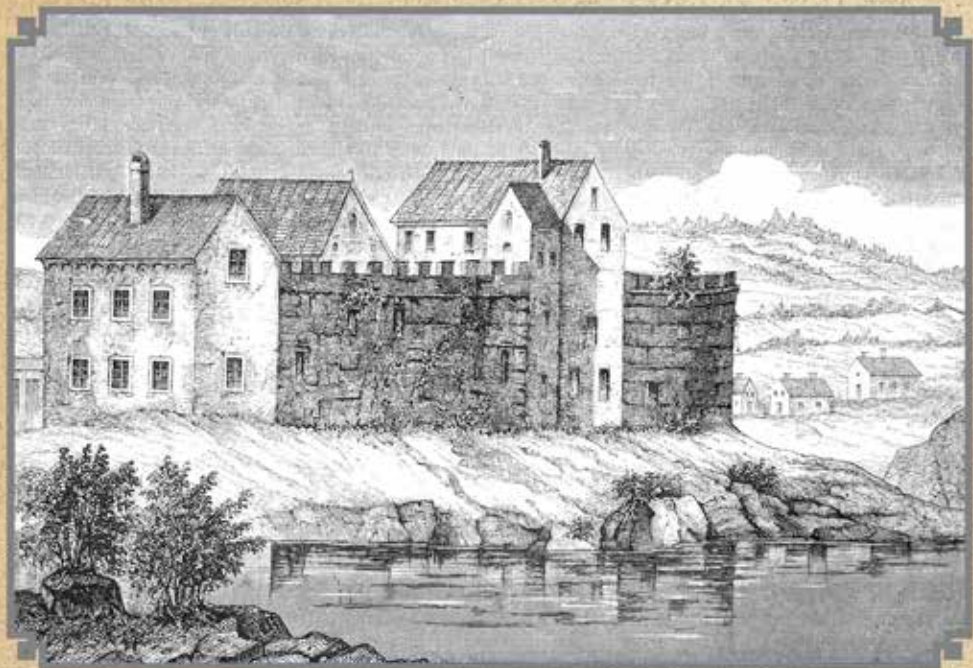

Kastelholms slott

Återutgivning av text från 1868

En gratis publikation från
e-boksbiblioteket.se

Skildring av Kastelholms slott
– Återutgivning
av text från 1868

Redaktör Mikael Jägerbrand

ISBN 978-91-7757-078-3

Copyright © 2016 Mikael Jägerbrand / Virvelvind Förlag, Lysekil
Den här e-boken ges ut av E-boksbiblioteket Förlag (imprint)

Mer info: www.e-boksbiblioteket.se

Förord

I den här e-boken får du läsa mer om en av de mest berömda historiska byggnaderna på Åland – Kastelholms slott.

Du får veta mer om slottets historia och de många dramatiska händelser som utspelat sig här.

Den här texten publicerades ursprungligen 1868 i den svenska tidskriften "Svenska Familj-Journalen" med rubriken "Kastelholm på Åland". Texten publicerades anonymt.

Den här e-boken publicerades på sajten e-boksbiblioteket.se i oktober 2016.

Du får gärna länka till den här e-boken eller skicka vidare e-boken till vänner och bekanta. Du får till och med ladda ner den och sprida den vidare på din egen sajt eller blogg – men då kan vi inte göra eventuella ändringar, rättelser eller kompletteringar.

Eftersom den här texten skrevs på 1800-talet så innehåller den mått, ord och personer som inte är så bekanta i dag. Därför har vi kompletterat originaltexten med en kortfattad ordlista.

Skildring av Kastelholms slott

Den här texten publicerades ursprungligen år 1868 i tidskriften "Svenska Familj-Journalen" med rubriken "Kastelholm på Åland". Texten publicerades anonymt.

Åland var, då det tillhörde Sverige, det minsta af dess landskaper, emedan dess areal endast innehåller 11 kvadratmil. Till hemmantalet var det icke fullt 1,000, och folkmängden torde vid afträddandet ej kunna beräknas till mer än ungefär 12 eller 13,000 människor. Dess klimat är, i förhållande till polhöjden, lindrigt, emedan det på alla sidor omgifvande hafvet bibehåller en någorlunda jemn temperatur; jorden är fruktbar, åkerbruket tillräckligt för folkets behof, fisket lemnar betydligt öfverskott, skog och bete finnas i ymnighet, och sjelfva den lefvande prydnaden för Nordens skogar, elgen, fanns här fordom i så stor mängd, att flera konungar, och deribland Gustaf Adolf den Store och Carl XI, någon tid uppehölo sig här för elgjagten skull.

Allmogen, som är sjelfägare af sin jord, är i allmänhet välmående. I Gustaf I:s tid var Åland af betydighet för hofvets behof, och han förordnade genom bref af den 19 Mars 1537, att Åland ej mer skulle användas som förläning, »efter samme län för några orsaker skulld

icke väl kunde umbäras ifrån Stockholms Slott, besynnerlig för kalk och veed, then Råjakt och annan läglighet skulld som ther opå landet är, therföre och visse personer ditskickades som Slottet och landet på Kongl. Maj:ts vägnar annamma skulle samt med dess Inventario.» Icke blott Stockholms slott, utan äfven hela landet, har sedan nödgats umbära detta län.

I anseende till grannskapet med Finland har Åland länge tillagts Åbo län och styrts af dess höfding; men dess innebyggare äro likväl icke af finsk härkomst, utan af svensk. Dess ursprungliga historia är obekant. Om det, såsom några af våra äldste häfdetecknare påstått, fordom styrts af egna konungar, vet man ej med någon visshet, men troligen hafva här, likasom i alla andra vid hafvet liggande skandinaviska orter, någon viking eller sjödrott uppslagit sin boning och måhända byggt någon borg till sitt vinterresidens, sin flottas och sina förrådars försvar. Landets aflägsenhet och ringhet fredade det i de äldre tiderna för någon historisk märkvärdighet, hvilken icke sällan vill säga det samma som olyckor, härjningar och plundringar, dels genom fiendens hemsökelse, dels genom egna landsmäns strider. Alldeles utan känning deraf blef det likväl icke, och ett bevis derpå är, att man fann nödigt derstädes anlägga ett fast slott, hvilket utgör föremålet för vår teckning, då vi efter Dahlbergs Sueciaverk återgifva en afbildning af detta Kastelholms slott.

När detta slott anlades, känner man ej. Traditionen tillskrifver det Birger Jarl, och det är ej heller otroligt, att han, vid sitt tåg till Finland, insett nödvändigheten att hafva en depot i grannskapet af krigets skådeplats, men likväl undan de fiendtliga hoparnes möjliga beröring, och derföre på Åland byggt ett fäste. Detta är emellertid blott en sägen, och alla säkra bevis fattas. Men om ej Birger Jarl var

dess anläggare, är det åtminstone visst, att denne måste hafva varit en man med skarp blick och som förstod krigets behof, ty ett fäste i denna skärgård var af icke obetydlig vigt för den makt, som ägde Bottniska viken och beherrskade Östersjön. Slottet låg på en udde, fordom troligen kringfluten af vatten, ehuru den af naturen eller människohänder gräfd graf, som skiljde holmen ifrån det så kallade fasta Åland, länge sedan blifvit igenfylld. Byggnaden, som varit dels af gråsten, dels af tegel, och hvilket vittnar om dess höga ålder, utgjorde en sträcka af 120 alnar och hade två borggårdar samt ett högt torn. Första gången det förekommer i historien, är under Eng- elbrekts uppresning emot landets förtryckare. Erik Puke hitsände då en af sina höfdingar, vid namn Johan Folkesson, hvilken år 1433 intog slottet genom dagtingan med dess befälhafvare, Otto Pouvisk, som ansåg sig allt för svag att försvara det mot de belägrande finnarna, understödde af öns insurge-rade allmoge. Rimkrönikan säger om denna expedition:

”Han (Puke) satta them en höfvidsman,
Johan Folkesson swa het han,
Thesse foro till Anland,
Ther gick them väl i hand.
Alla Allendinga han sammankallade,
Kastellaholm han straxt bestallade,
Thet slott hade i thet sinne
Fru Yda en utländsk qvinna,
Bättre Konungen henne trodde
Än naken then i Sverige bodde,
Thet var nu Svenskom till spott

Att qvinna skulle råda Riksens slott” o. s. v.

Fru Yda hade tillsatt den ofvannämde Pouvisk till befälhafvare på slottet.

I början af 16:de seklet intogs Kastelholm tvenne gånger af danskarne, nämligen åren 1507 och 1510. Första gången skola de hafva antändt slottet. Under Gustaf Wasas befrielsekrig innehades detta fäste, liksom alla andra, af danskarne, från hvilka det sålunda måste återeröfras. Belägringen företedde ett af desse uppträden, som under riddartiden icke voro ovanliga, då de båda fiendtliga härförarne kommo öfverens att bryta en lans med hvarandra och låta stridens utgång jemväl afgöra belägringens. Den svenske anföraren, Hemming von Brockenihus, kämpade, som han sade, för sin herre Gustaf Eriksson, och den danske, Lyder Frisman, för alla fruar och jungfrur i Danmark. Lyckan tycktes den gången vilja gynna det svagare könet, ty Hemming störtades af sin fiendes lans till jorden och fördes fången till slottet. Lyder torde hafva räknat på den bestörtning detta skulle väcka hos hans folk, som genom hans fall saknade anförare, och lät företaga ett anfall på svenska trupperna. Hemming hade emellertid förutsett denna trolöshet och uppdragit sin närmaste man att föra befålet om någon olycka skulle träffa honom. Danskarne blefvo sålunda med förlust tillbakaslagne. Under det inbördes kriget emellan Hertig Carls och Sigismunds partier utstod Kastelholm sin sista belägring. Kommendanten derstädes, Salomon Ille, skrämdes till kapitulation genom en kula, som inträngde i matsalen, der han satt till bords med sina officerare. Denna kapitulation räddade honom emellertid icke, ty Carl lät halshugga honom jemte sex andra fångar utanför Åbo slott och uppsätta deras hufvud på pikar, för att derigenom

injaga skräck hos de belägrade.

Kastelholm, som så många andra i historien märkvärdiga orter, har beklagligen till största delen endast blifvit det genom de olyckor, hvartill det varit vittne. En sådan namnkunnighet har det äfven vunnit såsom den fallne Erik XIV:s fängelse. Då ryssarne inföllo i Finland under Johans krig med denna makt, ansågs Åbo slott icke som någon tillräckligt säker förvaringsort för den fångne konungen, hvarföre han i Juli månad år 1571 fördes till Kastelholm. Här kvarblef han likväl icke länge, utan flyttades redan om hösten samma år till Gripsholm.

Likasom man ej känner tiden när Kastelholm började uppstå ur sitt intet, så vet man icke heller tiden, när det började återfalla deri. Vår bild framställer det sådant det var vid slutet af 17:de seklet, sedan denna tidpunkt har det likväl betydligt förfallit, ehuru de fasta murarne, till nästan hela sin höjd, ännu trotsa förgängelsen, och en lemnig till och med finnes af tornet. En del af byggnaden, och den bäst bibehållna, användes under längre tid till magasin. Sedan Åländska öarne afträdts åt Ryssland befästade sig ryssarne starkt å hufvudön Åland, och benämndes deras fästning *Bomarsund*, som under orientalska kriget 1855 intogs och förstördes af de förenade engelska och franska flottorna. Der hade Ryssland intill dess en afdelning af sin skärgårdsflotta stationerad; men i fredslutet stipulerades bland annat, att fästningen ej skulle få å nyo uppföras.

Kastelholms slott vid slutet af 17:de århundradet.

Viktiga ord och personer

Aln.

Längdmått. En aln är 59 cm.

Birger Jarl.

[ca 1210–1266] Svensk jarl från 1248 till sin död 1266. Birger var den förste kunglige inom folkungaätten och ska också ha grundat staden Stockholm år 1252. Ligger begravd i Varnhems klosterkyrka. Kallas ibland även Birger af Bjälbo.

Dahlberg, Erik.

[1625–1703] Svensk arkitekt, militär och politiker. Är mest känd för sitt historiska verk "Suecia antiqua et hodierna".

Engelbrekt.

[ca 1390–1436] Svensk som började sin karriär som militär. Blev ledare för det så kallade Engelbrektsupproret som började 1431 i Bergslagen. Upproret mot Erik XIII blev så småningom allt våldsammare och spred sig också över hela landet. Engelbrekt intog ett stort antal borgar och slott men mördades den 4 maj 1436.

Erik XIV.

[1533–1577] Svensk kung mellan 1560–1568. Var son till Gustav

Vasa och avsattes sedan brodern Johan III gjort uppror. Förgiftades med arsenik efter nio års fångenskap.

Gustaf I.

[1496–1560] Gustav Vasa var kung av Sverige från 1523 till sin död 1560. Gustav Vasa är en av de mest inflytelserika kungarna i svensk historia. Gustav införde arvsmonarkin i Sverige och reformerade kyrkan. Många menar att Vasa skapade den moderna svenska nationalstaten.

Gustaf Adolf den store.

[1594–1632] Svensk kung från 1611 till sin död 1632. Grundlade det svenska stormaktsväldet genom en serie erövringskrig. Betraktas av många som en av världshistoriens främsta fältherrar. Dödades under slaget vid Lützen den 6 november 1632.

Gustav Wasa.

[1496–1560] Svensk kung från 1523 till sin död 1560. Gustav Vasa är en av de mest inflytelserika kungarna i svensk historia. Gustav införde arvsmonarkin i Sverige och reformerade kyrkan. Många menar att Vasa skapade den moderna svenska nationalstaten.

Johan III.

[1537–1592] Svensk kung från 1568 till sin död 1592. Var son till Gustav Vasa samt far till Polens kung Sigismund. Fängslades av sin bror, kung Erik XIV, och tillbringade flera år i husarrest i Gripsholms slott. Tog makten genom ett uppror och lät senare avrätta sin bror.

Hertig Carl.

[1550–1611] Karl var kung av Sverige från 1604 till sin död 1611. Var son till Gustav Vasa, bror till Johan III och halvbror till Erik XIV. Var inblandad i flera maktstrider och lät avrätta ett stort antal fiender inom adeln. Var också inblandad i fyra olika krig, bland annat mot Ryssland, Danmark och Polen.

Carl XI.

[1655–1697] Blev svensk kung vid 5 års ålder 1660 under namnet Karl XI, men tog inte tronen i besittning förrän 1672. Gjorde omfattande insatser för att återupprätta svenska armén och flottan. Tog också initiativet till en centralisering av den svenska staten. Var också ansvarig för den försvenskning som genomfördes i de tidigare danska delarna av riket.

Mil.

Längdmått. En svensk mil var 10 688 meter när den här texten skrevs.

Orientaliska kriget.

En av de största militära konflikterna under 1800-talet med Ryssland på ena sidan och bland annat Frankrike och Storbritannien på den andra. Många av striderna utkämpades på Krim-halvön men även på Åland och i Finland. Krimkriget utkämpades mellan 1853 och 1856. I dag kallas den här konflikten oftast för Krimkriget.

Puke, Erik.

[död 1347] Var upprorsmannen Engelbrekts närmaste man och

startade ett nytt uppror (Pukefejden) vid dennes död. Avrättades i Stockholm efter att ha tillfångatagits.

Sigismund.

[1566–1632] Sigismund var kung av Polen, storfurste i Litauen och kung av Sverige (1592-1599). Sigismund var son till Vasa-kungen Johan III. Sigismund avsattes från den svenska tronen efter ett väpnat uppror lett av hans farbror hertig Karl.

Fler böcker: E-boksforlaget.se

Om du gillar e-böcker om historia så kommer du att gilla utbudet hos E-boksforlaget.se

Det här förlaget är specialiserat på utgivning av äldre texter om arkeologi, resor och biografier.

Alla titlarna går att hitta hos de flesta e-bokhandlare, i iTunes samt på många bibliotek.

Här är några exempel på titlar:

Klassiska deckare

- "Sherlock Holmes: »Gloria Scott«"
- "Sherlock Holmes: Beryllkronan"
- "Sherlock Holmes: De fem apelsinkärnorna"
- "Sherlock Holmes: De rödhårigas förening"
- "Sherlock Holmes: Den avhuggna tummen"
- "Sherlock Holmes: Den blå karbunkeln"
- "Sherlock Holmes: Den försvunna brudgummen"
- "Sherlock Holmes: Den försvunna kapplöpningshästen"
- "Sherlock Holmes: Blodbokarna."
- "Sherlock Holmes: Det spräckliga bandet."
- "Sherlock Holmes: Den grekiske tolken"

- "Sherlock Holmes: Musgraves ritual"
- "Sherlock Holmes: Det gula ansiktet"
- "Sherlock Holmes: Det hemlighetsfulla mordet vid skogssjön"
- "Sherlock Holmes: Den hemlighetsfulle patienten"
- "Sherlock Holmes: Börsmäklarens biträde"
- "Sherlock Holmes: En skandal i Böhmen"
- "Sherlock Holmes: Krymplingen"
- "Sherlock Holmes: Lorden och hans rika amerikanska brud"
- "Sherlock Holmes: Mordet i Reigate"
- "Sherlock Holmes: Tiggaren med den kluvna läppen"

Arkeologi

- "Solgudens yxa och Tors hammare"

- (1899)
- "Hällristningarnas ålder" (1869)
- "Feniciska kolonier i Skandinavien" (1875)
- "Hällristningar på Kinnekulle" (1892)
- "Forntidens perioder" (1892)
- "Hur gamla är hällristningarna?" (1869)
- "Bohusläns bygdeborgar" (1909)
- "Bohuslänska hällristningar" (1879)
- "Fynden i Troja" (1878)
- "Förbindelse mellan Skandinavien och vestra Europa före Kristi födelse" (1889)
- "Svear och götar under folkvandringstiden" (1905)
- "Husaby kyrka" (1899)
- "Hällristningarna i Järrestad" (1881)
- "Nordens fartyg från hednatiden" (1872)
- "Anmärkningar rörande figurteckningar från forntiden" (1842)
- "Grafkistor af klufna och urhålkade stockar" (1894)
- "Den svenske solguden och den svenske Tyr" (1906)
- "Skånska fornminnen" (1853)
- "Ölands fornminnen" (1874)
- "Tors hammare" (1872)
- "Våra fornminnen – vad de lära oss" (1916)
- "Sveriges fasta fornlämningar från hednatiden" (1901)
- "Förstörda fornminnen i Bohuslän år 1924"

Djur & natur

- "Svenska djur i folktron" (1898)

- "Skäggets historia" (1893)
- "Kattens kulturhistoria" (1882)
- "Djurens sömn" (1889)
- "Katten i forntida Egypten" (1889)
- "Ett dygn på månen år 1870"
- "Orkidéernas historia" (1894)
- "Blomsterspråket" (1888)
- "Sveriges hundraser" (1880)
- "Guide till biskötsel" (1885)

Kulturhistoria

- "Midvinterns solfest" (1894)
- "Julen på 1870-talet – Skildringar och illustrationer i svenska tidskrifter"
- "Om julens härkomst" (1899)
- "Julen i Skåne på 1820-talet"
- "Nyaste och tillförlitligaste Drömboken" (1918)
- "1870-talets bästa tips för frisyr och utseende"
- "Lyxens historia" (1870)
- "Gaffelns historia" (1889)
- "Kanalbyggen på planeten Mars" (1888)
- "Vårt solsystem" (1878)

Resor

- "Ett besök i Venedig år 1878"
- "Strandgatan i Visby år 1879"
- "Resa på Dalslands kanal år 1877"
- "Nyköpings slott" (1877)
- "Ett besök i Marstrand år 1882"
- "Min resa i Blekinge och Kalmar år 1854"
- "Resor med luftballong år 1873"

- "Runlejonet i Venedig" (1871)
- "En utflykt på Mälaren år 1871"
- "Skildring af Vestergötland år 1882"
- "Kalmar slotts historia" (1880)
- "Ett besök i Södertälje år 1881"
- "En färd på Donau år 1882"
- "Ringmuren i Visby" (1874)
- "Fredrikstens fästning och Karl XII" (1879)
- "Petras helgedomar" (1921)
- "Ett besök i Boxholm år 1885"
- "Skildring av Riseberga klosterruiner" (1874)
- "Borgholms slottsruin" (1878)
- "Rundtur i södra Frankrike år 1880"
- "Ett besök på Djurgården sommaren 1868"
- "Sigtunas tidiga historia" (1872)
- "Helgeandskyrkan i Visby" (1878)
- "Norrköpings historia" (1871)
- "Ett besök i Waxholm år 1870"
- "Vadstena slott" (1875)
- "Skildring av Island" (1870)
- "Besök på Gripsholms slott år 1895"
- "Ett besök i Rom år 1870"
- "Besök på Helgoland år 1874"
- "Guide till Uppsala år 1875"
- "Kyrkoruinen S:t Katarina i Visby" (1877)
- "Gripsholms slott" (1877)
- "Ett besök i Strängnäs år 1874"
- "Ett besök i Visby år 1906"
- "Bohus fästning" (1869)
- "En resa på Rhen år 1866"
- "Ett besök i Ystad år 1872"

Svensk geografi

- "Märkliga orter i Sverige" (1883)
- "Skildring av Värmland år 1882"
- "Skildring av Dalälven år 1876"
- "Skildring av Ångermanland 1882"
- "Skildring av Bohuslän år 1882"
- "Skildring av Dalsland år 1882"
- "Skildring av Närke år 1882"
- "Skildring av Öland år 1882"
- "Skildring av Stockholm år 1882"
- "Skildring av Västmanland år 1882"
- "Skildring av Härjedalen år 1882"
- "Skildring av Gästrikland år 1882"
- "Skildring av Jämtland år 1882"
- "Skildring av Göteborg år 1882"
- "Skildring av Halland år 1882"
- "Skildring av Blekinge år 1882"
- "Skildring av Gotland år 1882"
- "Skildring av Södermanland år 1882"
- "Skildring av Östergötland år 1882"

Vikingar

- "Vikingatidens Lund och Birka" (1909)
- "Jomsvikingarnas saga" (1888)
- "Fyndet av vikingaskeppet i Gokstad år 1880"
- "Hervars och Hedreks saga" (1888)
- "Carl Larssons Uppsala-tempel" (1908)
- "Sagan om Ragnar Lodbrok och hans söner" (1880)
- "Sverige och vikingafärderna västerut" (1924)